

PHYLLIS T. SMITH

MINA, LIVIA

TÕLKINUD PIRET RUUSTAL

Originaali tiitel:
I AM LIVIA
Phyllis T. Smith
Lake Union Publishing

Keeletoimetaja Mari Tuuling
Kujundanud Kaspar Ehlvest
Küljendanud Erje Hakman

*Esikaanel: John William Godward. „The Belvedere“, 1913.
Wikimedia Commons, avalik omand.*
*Lakkadel: detailid seinamaalingutest Livia Prima Porta villas.
Wikimedia Commons, avalik omand.*

Text copyright © 2014 Phyllis T. Smith
This edition is made possible under a license arrangement originating
with Amazon Publishing, www.apub.com, in collaboration
with AJA Anna Jarota Agency.
Tõlge eesti keelde © Piret Ruustal ja kirjastus Argo, 2025
Kõik õigused kaitstud
www.argokirjastus.ee
ISBN 978-9916-704-75-2
Trükitud Tallinna Raamatutrükikojas

TEGELASED

Livia Drusilla

Marcus Livius Drusus Claudianus, Livia isa

Alfidia, Livia ema

Secunda, Livia õde

Marcus Brutus, Julius Caesari tapjate ninamees

Marcus Cicero, Rooma riigimees, Caesari tapjate liitlane

Caesar Octavianus, Julius Caesari postuumselt adopteeritud poeg

Tiberius Claudius Nero, väljapaistev väejuht, Livia abikaasa

Väike Tiberius ja Drusus, Livia pojad

Julia, Caesar Octavianuse tütar

Rubria, Livia Drusilla poegade amm

Marcus Antonius, Julius Caesari parem käsi

Octavia, Caesar Octavianuse õde

Kleopatra, Egiptuse kuninganna

Sextus Pompeius, Sitsiilia valitseja

Marcus Agrippa, Caesar Octavianuse sõber, väejuht

Caecilia, Agrippa abikaasa

Gaius Maecenas, Caesar Octavianuse sõber ja nõuandja, kunstide

patroon

1

Mõnikord mõtlen, kuidas mind mäletama jäädakse. Kas riigi ja rahva emana, nagu inimesed mind näo ees kutsuvad, või koletisena? Ma tean küll neid sosinaid ja tagaseljajutte, sõnu, mida keegi ei sõanda valjusti välja öelda. Paljude silmis olen mitmekordne mõrtsukas. Nad kadestavad mind ja põlastavad mu võimu. Roomas äratav naisterahva võim, ükspuha kui tühine ja kaudne, tülgaast.

Iga surm mu perekonnaringis on kirjutatud minu arvele. Väidetakse, et ma oskan mürkidega osavalt ringi käia. Jah, küllap ma olen omajagu patustanud. Ent mitte sel moel, nagu nemad arvavad. Noorpõlvemälestused on need, mis minus õudu tekitavad. Aga tema, mu armsam, kas mõtlen ka temale õudusega? Ei. Kuid oma hinges maksin kõrget hinda selle eest, et teda armastasin. Vanadus on üks igavene silmamoondaja. Mu põlved valutavad kõndides, ent vagusi istudes tunnen end sellesama tüdrukuna, kes ma kunagi olin. Ma olen ikka sama, nii ütlen ma endale. Siis vaatan oma safrankollase stoola voltidel puhkavaid käsi ja näen peaaegu läbipaistvat nahka ja selle all siniseid veresooni. Ihulise reaalsuse eest ennast ei peida. Ning ometi usun, et mingil sügavalt olemuslikul moel jään ma selleks, kes ma olin viieteist- või kahekümneaastaselt. Täna kutsutakse mind austavalt Julia Augustaks, kuid minus elab ikka veel seesama tüdruk, Livia Drusilla. Kaheldamatult vormisid tolle tüdruku ammu aega tagasi tehtud otsused minust selle, kes ma olen praegu.

Üha lähemale tuleb aeg, kui mul tuleb astuda kõrvale, et elubanketil teistele külalistele ruumi teha. Vaja valmistuda jumalatele aru andma. Ennekõike pean olema valmis andma aru selle noore naise nimel, kes ma kunagi olin.

Mu armastatu pani kirja oma teod,* et teisedki saaksid neist lugeda. Ebameeldiva tõe vaikis ta muidugi maha. Kuid mina kirjutan oma noorpõlveloo keeles, mida tunnen ainult mina. Jumalatele pole mõtet valetada.

Nõuab julgust, et meenutada neid päevi, mil ma olin Livia Drusilla. Ei tea, kas ma suudan seda teha hingevärinata.

Mõrtsukatöö, mis raputas maapinda, millel me kõndisime, mõrtsukatöö, mida Rooma mäletab siiani – mina teadsin sellest juba päevi varem. Nägin kolme meest isa töötuppa kadumas ega kuulnud siis enam piuksugi, mitte kõige tasasematki vestluskõma. Mida nad seal küll teevad, kui nad juttu ei aja?

Mind kannustas põletav uudishimu. Mitte lapselikult kaootiline; olin juba neliteist täis. Tahtsin mõista iga väiksematki killukest sellest maailmast, milles liikus mu isa, nende meeste maailmast, kelle käes oli võim. Teadsin, et mina ei saa eales sinna maailma astuda, kuid ometi tõmbas see mind, nii nagu taevas tõmbab linnupoega. Isa kirjutustuba lahutas aatriumist ainult pikk ja raske vaarikpunaseks värvitud villane kardinapalakas. Hiilisin kikivarvul kardina juurde, nii ligidale, et mu nägu peaaegu puudutas kanga karmi kude. Tardusin paigale ja, imelik küll, mu kõrvu ei kostnud ikka veel ühtki häält. Olin harjunud kuulma sest kambrist meeste energilist, lärmakat keskustelu. Miks on nad praegu nii vaiksed? Pomisevad seal sees saladusi? Me õega sosistasime mõnikord omavahel. Teenijadki sosistasid ühtepuhku.

* „Res gestae divi Augusti“ („Jumaliku Augustuse teod“) on Livia abikaasa, Rooma keisri Augustuse dikteeritud ülevaade oma poliitilisest ja ühiskondlikust tegevusest. Vt lähemalt Aado Altmetsa artiklist ajakirjas Kleio nr 4 (14), 1995. – *Siin ja edaspidi tõlkija märkused.*

Sosistamine oli tüdrukutele ja teenijatele, mitte täiskasvanud meestele nagu mu isa.

Seisin liikumatult, teritasin kõrvu, et midagigi kuulda. Esiti vaikus. Siis üks hää, tasane, kuid siiski eristatav. „Mitte üksnes tema.“

Teine hää: „Mitme surmaga sa siis rahul oleksid, Tiberius Nero?“

Taas esimene: „Nii paljudega kui vaja, et võiksime end turvaliselt tunda. Kinnitan sulle, ma ei janune verd, aga me paneme siin oma elu kaalule. Ärme siis käitume nagu lollpead.“

„Jälle proskriptsioonid?“

Proskriptsioonid. Enne minu sündi, diktaator Sulla ajal, riputati foorumil üles meeste nimesid: nende meeste nimesid, kes olid tema vastu või kelle sugulased ja sõbrad olid, ja nende nimesid, kes olid kokku ajanud piisavalt suure varanduse, et kelleski kadedust äratada, või kes tegid ükspuha mida muud, mis sünnitas Sullas ja tema lähikonnas kahtlusi või vaenumeelt. Kui juba nimed seinale üles läksid, asuti neid mehi jahtima nagu metsloomi.

Isa hää paisus, täis otsustavust ja nii teravat põlgust, et sosistamine unus sootuks. „Mina sellega ei lepi. Ja Brutus ei lepi ka. Isegi halb, et me peame ühe mehe ilma kohtuta surma saatma.“ Hääled vaibusid taas.

Judisesin. Sest ma juba teadsingi peaaegu kõike. Teadsin, et tuleb atentaat, ja sedagi, kes peab surema, ning et mu isa on osaline vandenõus.

Pojaga polnud mu isa õnnistatud ja mina olin ta kahest tütrest vanem. Ta oli alati jaganud minuga oma mõtteid palju rohkem, kui üks tüdruklaps võinuks loota. Ta jutustas ammustest sõdadest ja kuningriikidest ning tema silme läbi sain näha impeeriumi kaugeimaid nurki. Või mõnikord usaldas ta mulle, mida ühest või teisest avaliku elu tegelasest arvab. Tihti peale väljendas ta oma rahulolematust.

Isa oli sündinud ühte jõukasse ja mõjuvõimsasse ülikuperekonda, adopteeritud teise* ning algusest peale oodati temalt astumist riigi

* Livia isa Marcus Drusus Livius Claudianus, sünninimega Appius Claudius Pulcher, sündis Claudiuste patriitsiperekonda ja adopteeriti lapsena Liviuste perre.

teenistusse. Omal ajal oligi ta teeninud tähtsatel sõjaväelistel ja riiklikel ametikohtadel. Ent Julius Caesari võimu all ei mänginud ta Rooma valitsemises enam mingit rolli, vähemalt mitte sellist, mis käinuks kokku ta põhimõtetega.

Kui ma olin väike, rääkis ta mulle poliitikast, minu arvates selleks, et enda südant kergendada. Mõnikord, kui talt midagi küsisin, heitis ta mulle üllatunud naeratuse, justkui hämmastudes, et olin endasse imenud kõik, mida ta ütles. Sedamööda, kuidas ma vanemaks sain, hakkas ta mu küsimusi juba ootama.

Isa rääkis mulle tihti vabadusest ja heast valitsusest. Caesar, ütles ta, polnud pelgalt diktaator – see oli auväärne amet, mida seadus vaos hoidis –, vaid türann. Viie aasta eest oli ta süüdanud kodusõja ning haaranud võimu. Ta oli senati põrmu paisanud ja teinud täpselt nii, nagu ise tahtis. Omas upsakuses oli Caesar isegi aasta ühe kuu, kõige ilusama suvekuu, enda järgi Juliuseks nimetanud. Hiljaaegu olid ta toetajad, eks ikka tema ässitusel, hakanud nõudma, et ta krooni pähe paneks ja laseks end kuningaks kutsuda. Ma teadsin, et isa uskumist mööda hävitab see mees ainuisikuliselt vabariigi. Kuid ta polnud kunagi vihjanud, et tema ja ta sõbrad kavatsevad midagi ette võtta.

Näen ennast kardinat põrnitsemas, kõrvu kikitamas, et veel midagi kuulda, sale punapäine plika, tumedad silmad näo kohta liiga suured – ja sellest näost oli nüüd kadunud viimnegi värv. Tõsiasi, et Caesar peab surema, mind ei kohutanud. Mind oli õpetatud pidama teda Rooma vaenlaseks ja pealegi polnud ma temaga kunagi kohtunudki. Olin ainult eemalt jälginud, kuidas ta triumfirongkäigus mööda Via Sacrat ratsutas ja hõiskavaid hulki tervitas, näol põgus irooniline naeratus. Ent ma mõistsin, millises hädaohus oli mu isa. Caesar ei andesta eales oma elu kallale kippumist.

Võibolla tegin endalegi märkamatult veidi kära või puudutasin kardinat, nii et see liikuma hakkas. Üks meestest pidi tajuma mu kohalolu, sest ta rebis palaka kõrvale. Mu süda hüppas kurku. Isa sõbrad jõllitasid mind hirmusegasel ilmel.

Isa näis ehmunud ja kohmetu, kuid ta keelepaelad läksid kohe valla: „Ärge lapse pärast muretsege. Ta ei räägi kellelegi midagi.“

„Taevas hoidku!“ See oli Tiberius Nero, kohalolijatest noorim. „Me latrame liiga paljudele. Nüüd teab juba su tütar ka? On alles loll lugu.“

Teine, hallipäine senaator purpurlilla randiga toogas, puuris pilgu mu silmadesse. „Laps, mida sa kuulsid?“ Ta tõsine toon ajas mulle hirmu peale. Kurku tõusis klomp ja ma suutsin vaevu sosistada: „Ma arvan, et ... te kavatsete Caesari ära tappa.“

Senaatori nägu kivines. Paistis, nagu tahaks ta mu surnuks lüüa, et ma ikka kindlasti suu peaksin.

„Ärge muretsege, sõbrad,“ rahustas isa. „Siit see kaugemale ei lähe. On ju nii, Livia Drusilla?“

Vajusin kõssi, ühtviisi nii hirmust kui häbist, ent kuuldes teda kõnetavat mind sellisel ametlikul toonil, täisnimega, ajasin selja sirgu. „Ma ei ütle midagi,“ töötasin.

„Kui ta peaks rääkima ...“ alustas Tiberius Nero.

„Ei ta räägi,“ sõnas isa. „Ta andis oma sõna. Ma kinnitan teile, mu tütar pole ei valetaja ega rumal.“

Tiberius Nero vaatas mind sellise pilguga, nagu mehed mõõdavad müügiks toodud orje. „Kas tema ongi ...?“

„Jah, mu esmasündinu,“ vastas isa.

„Ahaa,“ mühatas Tiberius Nero.

Mulle ei meeldinud ta pilk. Põrnitsesin vastu, puhtast trotsist. Hetke pärast pööras ta silmad kõrvale.

Ta oli terava nina ja vesiste silmadega pikka kasvu mees. Tollal kolmkümmend kaheksa aastat vana. Ma polnud teda kunagi varem näinud. Teised kaks olid mu isa ammused sõbrad. Nad silmitsesid mind teraselt, küllap püüdes mõistatada, kas mul on piisavalt oidu, et saladust pidada.

Kõik kolm lahkusid murelikul ilmel. Kui nad läinud olid, pani isa mulle käe ümber õlgade. „Tead, tütar, teiste vestlust pealt kuulata on väga inetu. Kas me pole emaga sind piisavalt hästi kasvatanud?“

Pisarad tükkisid vägisi silma, ma pöörasin pead ja litsusin näo vastu isa õlga. Kuidas ma ei sallinud, kui ta mind noomis, kuigi ta tegi seda alati hellalt. „Ah, isa ...“

„Kuss nüüd.“

Tasandasin häält. „Ma kardan su pärast.“

„Ära karda, pole vaja.“ Isa kõneles sosinal. „Mina ei anna ühtegi hoop. Mängus on ainult senaatorid. Ma olen lihtsalt valmis, nagu nii mõnigi teine, võtma üle mõne kõrge ameti, kui tee on puhtaks roogitud. Ei ole just väga kangelaslik või ohtlik, eks ole?“

Sosistasin vastu: „Aga sa ju osaled vandenõus Rooma kõige võimsama mehe tapmiseks. Kui see läbi ei lähe, oled hirmsas ohus.“

Mu pead täitsid kohutavad kujutluspildid: Caesar käsib isa hukata või, kuna me perekond on kõrgest soost, saadab talle pistoda koos kirjakesega: *Päästa oma au*.

„Plaan ei kuku läbi,“ ütles isa.

„Minu meelest oled sa ohus ka siis, kui see õnnestub. Kas sa pole mitte kogu aeg rääkinud, kuidas rahvas Caesarit armastab? Kindlasti on tal sõpru, kes ta eest kätte maksta tahavad.“

„Vaata lihtsalt, et sa kellelegi midagi ei hinga, ja kõik saab korda.“ Ta pigistas mu õlga. „Tiberius Nero ...“

„Jah, isa?“

„Ta oli Caesari väejuht. Aga tuli meie poole üle. Tore mees, hiilgavast suguvõsast. Õieti on ta mu kauge hõimlane.“

Ma ei öelnud sõnagi.

„Sa abiellud temaga.“

Nagu tavaks, pidi isa mulle nagunii aasta või kahe pärast abikaasa otsima, niisiis võis mingit sedasorti teadaannet ju oodata. Kuid praegu uhas must üle kurbuse ja pettumuse laine. Partsatasin välja esimese mõtte, mis pähe tuli. „Sa annad mu talle, et veenda teda Caesarit reetma?“

„Muidugi mitte. Mõtle ikka, mida sa räägid!“ Isa vältis mu pilku.

Ma teadsin, et mu aimus on tõsi, vähemalt mingil määral. Mina olin osa motivatsioonist – see tähendab, mu kaasavara oli, ja privileeg astuda liitu mu isaga. Kuid öelda isale suu sisse, et ta paneb mu mehele altkäemaksuna poole vahetamise eest – see polnud küll kena. Minust oli labane ja rumal seda niimoodi jõhkra otsekoheusega välja pahvatada.

Noil päevil lipsas mul tihtipeale suust rumalaid tõdesid. Ema üritas asjata mind sellest harjumusest võõrutada, kasevitsaga. Isa oli kaugelt leebem. Mõnikord mugistas ta mu sõnade peale naerda ja soovitas mul asja üle sügavamalt järele mõelda. Vahetevahel tundus tal koguni olevat hea meel, kui mõned mu ütlemised talle endale mõtteainet andsid.

Isa kabinet oli minu jaoks eriline paik, seal pidasime temaga maha oma parimad vestlused. Seal lõhnas alati kergelt pärgamendirullide säilitusõli järele. Kahe seina vastu olid toetatud riiulid isa lemmikraamatutega: ajalugu ja poliitiline filosoofia ning vabariigi eest võidelnud meeste elulood. Kolmandat kattis imeline maaling, mis kujutas Zama lahingut. Nurganišis seisis Cincinnatuse, selle isetu patrioodi büst, kes päästis Rooma vallutajate käest ja loobus kohe võimust. Selles toas võisin alati tunda isa lähedust ja sedagi, et mind hinnatakse.

Mu kõht tõmbus krampi, sest olin pahandanud isa, seda ainsat inimest maamunal, kelle meele järele ma kõige rohkem olla tahtsin. „Kas sa oled mu peale vihane?“ pärisin.

Vastuseks suudles ta mind laubale. „Mine, jookse nüüd, laps.“

Olin juba peaaegu toast väljas, kui mulle torkas pähe veel üks mõte. Keerasin ringi. Isa oli kummargil kirjutuslaua kohal ja uuris mingit dokumenti – tugev, lihaseline, raudhallide juustega, meie perekonna kalju.

Ma teadsin, et peaksin suu kinni hoidma. Olin juba andnud talle põhjuse mind noomida. Kuid näriv hirm pani mind ihkama mingitki kindlustunnet, sestap astusin isa juurde ja sosistasin talle kõrva: „Isa, kes hakkab Roomat valitsema, kui Caesar surnud on?“

„Senat. Kes siis veel?“

„Aga sa ju räägid kogu aeg, et senat on läbi kukkunud. Meil on siin peaaegu sada aastat verd valatud. Kas Caesari surm ei too kaasa rohkemgi verevalamist?“

„Senat valitseb õiglaselt ja rahvas on talle ustav. Marcus Brutus on võimekas ja ausameelne mees. Tema võtab ohjad enda kätte.“

Brutus oli senatis tähtis kuju. Pealegi oli ta selle mehe otsene järeltulija, kes oli sajandeid varem juhtinud edukat ülestõusu Rooma õrjetu

kuninga Tarquiniuse vastu. Enam kui keegi teine vastutas tema esivanem vabariigi rajamise eest. Loomulik, et Caesari vastased nüüd temast endale juhti loodavad.

„Aitab nüüd küll sellest jutust. Lippa minema, Livia.“

Astusin sammu ja keerasin siis jälle ringi. Selle päeva palju isiklikum tähendus hakkas mulle päriselt kohale jõudma. „Tiberius Nero – kas ma kohe kindlasti pean temaga abielluma?“

„Laps, ma juba olen su talle lubanud.“

„Sa võiksid ju öelda, et oled meelt muutnud. Võiksid ju?“

„Ma andsin oma sõna.“

„Isa, ta ei meeldi mulle.“

„Ei meeldi? Sa isegi ei tunne teda. Ma hakkan su peale tõesti paha-seks saama, Livia. Nüüd ...“ Kätega vehkides kõtitas ta mu minema.

Jooksin välja aeda. Pisarad kõrvetasid silmi. Kuidas saab isa mu Tiberius Nerole anda? See mees oli mulle kohe esimesest hetkest vastumeelne. Vaatas mind, nagu takseeriks orja, ning kui ma olin ta pilgule vastanud, pööras kohe silmad kõrvale, justkui ma oleksin eikeegi.

Mida isa sellega mõtles, et Tiberius Nero on tore mees? Täpselt niimoodi ütleski, „tore mees, hiilgavast suguvõsast“. Niipalju kui mulle paistis, võis ta ju olla hiilgavast suguvõsast, aga mitte midagi muud hiilgavat tema juures ei olnud. Ei välimuses ega käitumises. Mulle meenus pealtkuuldud vestluskilluke. Seesama mees oli kõnelnud proskriptsioonide poolt, oli ju? Ta mõistaks inimesed süüdi nende sidemete ja seisukohtade tõttu, ainult selleks, et kaitsta iseennast. „Mitme surmaga sa rahul oleksid, Tiberius Nero?“, oli talt küsitud. Ja tema vastas: „Nii paljudega kui vaja, et võiksime end turvaliselt tunda.“ Kas siis niimoodi räägib üks tore mees?

Meie aed oli õigupoolest hiigelsuur siseõu, seda neljast küljest ümbritseva maja süda ja keskpunkt. Tänavamüra siia ei tunginud, siin võisid peaaegu arvata, et sa polegi Roomas, vaid kuskil bukoolilise

looduse rüpes. Praegu, märtsi alguses, olid mõned lilled juba pungas, andes aimu tulevasesest kevadõite pillerkaarist. Mu alatine varjupaik. Vähemalt mõne hetke võisin istuda siin üksinduses ja üritada oma tundeid lahti harutada.

Mitte miski varasemast polnud valmistanud mind ette äsja saadud hoobiks. Isa justkui öelnuks, et ma ei tähenda talle mitte midagi. Ta oli mu maha parseldanud ja minema visanud. Teadmisest, et isa minust ei hooli, sai hullem olla ainult see, kui ma ta päriselt kaotan – ja see võis vabalt juhtuda, kui avastatakse vandenõu Caesari vastu.

Aia põhjaküljel seisis pisikese tiigikese kõrval Diana kuju. Kiviraidur oli jumalannat kujutanud kütitarina ja maalinud ta loomulikes värvides, nisukarva juuste ja tormipilvehallide silmadega. Ta nägi välja täpselt nagu minuvanune tüdruk, kellest õhkus jumalikku vabadust. Seljas lühike tuunika, mis ei ulatunud põlvinigi, näis ta astuvat sammu ettepoole, vibu pihku pigistatud.

Räägiti, et kõikidest olümposlastest suhtub just Diana Rooma elanikesse kõige õrnema armastusega. Diana polnud kunagi sama kauge ja kättesaamatu kui teised jumalad ja jumalannad, nii mulle tundus.

Heitsin pilgu ümberringi, tahtsin olla kindel, et viibin aias üksi, ning kõndisin siis kuju juurde, käed välja sirutatud ja peopesad paluvalt ülespoole pööratud. Sosistasin: „Jumalanna, mul pole sulle ohvriandi tuua. Kuid ma luban sulle kingituse – varsti, üsna pea. Ma palun sind, ükskõik mis ka Caesariga ei juhtuks, palun, palun, ära lase mu isale midagi halba sündida. Ja palun tee nii, et ma ei peaks Tiberius Nerole minema.“

Viivuke hiljem tuli ori mind otsima, ema oli saatnud ta mind õhtusöögile kutsuma. Teadsin, et ema saab väga vihaseks, kui ma ei kiirusta, seepärast läksin majja, peatudes ainult korra, et söögitoa ees seisvas pronkskausis käsi loputada. Esimene käik oli kaetud keskmisele lauale. Ema ja isa juba sõid, kumbki oma lebatsil. Kolmandal kügeles mu üheteistaastane õde Secunda. Istusin ta kõrvale.

Ema oli õhtusöögiks laitmatult rietatud nagu alati. Tal oli kaelas smaragdkee, mille isa oli talle kalli raha eest otnud, ja ta leekpunased juuksed olid pealaele lokikuhilasse seatud. Temas oli alati mingi

loomulik rahu ja tasakaalukus ning oskus lebatsil kütkestavaid poose võtta, lastes stoolal keha ümber elegantsetes voltides langeda. Räägiti, et ma olevat väga tema moodi, ehkki sarnane oli meil ainult näojume ja juuksevärv. Päris kindlasti polnud ma pärinud tema graatsilisust.

„Noh, tütar,“ ütles ta, „su isa ütles, et oli sulle uudise teatavaks teinud.“

Vaatasin isa poole. Ta löuapärad tõmbusid pingule ning ta heitis mulle tähendusrikka pilgu. Vastupilku saates laususin: „Isa ütles, et ma pean abielluma.“ Ega suutnud jätta lisamata: „Kuid ma loodan, et ta muudab meelt.“ Kõnelesin mahedal häälel ja silmitsesin hoolega oma taldrikut, kuhu ori parajasti kalahautist kühveldas.

„Ja miks sa loodad, et ta meelt muutma peaks?“ päris ema.

„Sest mulle ei meeldi Tiberius Nero,“ vastasin.

Õde mu kõrval kihistas kohmetult.

„Alfidia,“ alustas isa ema poole pöördudes.

„Ei, palun, Marcus, las Livia räägib. Tavaliselt sulle ju meeldib ta lobisemist kuulata. Livia, kahju kuulda, et sulle su tulevane abikaasa vastumeelt on. Oskad mulle öelda, milles tema puudused seisnevad?“

„Ma arvan, et tal pole iseloomu,“ vastasin. „Ta vahetas poolt ja see ei anna just tunnistust lojaalsusest. Ja ta kõneleb nagu argpüks.“

„Sul on temast vale arusaam,“ sekkus isa. „Näha oma eksitust ja seejärel paremat nõu kuulda võtta pole poliitikas mitte ebalojaalsus, vaid arukus. Selles on sul õigus, et Tiberius Nero on ettevaatlik, aga kas saab talle seda praegusel ajal ette heita? Ta on vapper mees, hea sõdur.“

„Mina seda ei usu.“ Hoidsin silmad maas, ent vaidlesin isale vastu, ise asjast üldse midagi teadmata.

„Noh, Caesar on teda korduvalt lahinguvapruse eest kiitnud. Ja Caesar – ükspuha, mida muud me temast ka arvame – oskab hästi inimeste üle otsustada.“

„Tösi või?“ Tõstsin pilgu. „Kas ta seepärast hoiabki Brutust oma paremal käel?“

Isa oleks nagu puuga pähe saanud. Küllap ta arvas hetkeks, et lobisen kohe välja Brutuse osaluse Caesari tapmise plaanis. Ema nägi ta häämingut, kuid ei mõistnud selle põhjust.